

Jon Lundesgaard

MOT ET EUROPEISK
REGNSKAPSREGULERINGSREGIME

IASB-regelverket og det balanseorienterte
konseptuelle rammeverket

Høgskolen i Hedmark
Notat nr. 7 – 2005

Online-versjon

Utgivelsessted: Elverum

Det må ikke kopieres fra notatet i strid med åndsverkloven og fotografiloven eller i strid med avtaler om kopiering inngått med KOPINOR, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk.

Forfatteren er selv ansvarlig for sine konklusjoner. Innholdet gir derfor ikke nødvendigvis uttrykk for Høgskolens syn.

I notatserien fra Høgskolen i Hedmark publiseres f.eks. milepel dokumentasjon av et forsknings- og/eller utviklingsprosjekt, eller andre dokumentasjoner på at et arbeid er i gang eller er utført.

Notatet kan bestilles ved henvendelse til Høgskolen i Hedmark.
(<http://www.hihm.no/>)

Notat nr. 7 - 2005

© Forfatteren/Høgskolen i Hedmark

ISBN: 82-7671-480-3

ISSN: 1501-8555

Høgskolen i Hedmark

Tittel: Mot et europeisk regnskapsreguleringsregime: IASB-regelverket og det balanseorienterte konseptuelle rammeverket

Forfatter: Jon Lundesgaard

Nummer: 7

Utgivelsesår: 2005

Sider: 40

ISBN: 82-7671-480-3

ISSN: 1501-8555

Oppdragsgiver:

Emneord: Regnskapsloven, internasjonale regnskapsstandarder, IASB-regelverket, balanseorientering, konseptuelle rammeverk

Sammendrag:

Med tusenårsskiftet fikk vi også et skifte i hvordan en i Europa går videre i møtet med utfordringene på regnskapsreguleringsområdet. I stedet for å satse på en "harmonisering" ved direktiver (som det enkelte land i noen grad står fritt i forhold til) går en over på det som er omtalt som en forordningslinje. Dvs. retningslinjer som har karakteren av lov, og med dette får en i Europa et felles regnskapsreguleringsregime for "større" foretak (først og framst gjelder retningslinjene konsernregnskapene i børsnoterte foretak). Mer konkret innebærer dette at de internasjonale regnskapsstandardene til IASB, og tolkningene av disse, (IASB-regelverket) blir rettslig bindende i en del sammenhenger. Bak IASB-regelverket ligger det et balanseorientert konseptuelt rammeverk. I notatet blir det gitt en oversikt over og en kritisk vurdering av ideen om et balanseorientert konseptuelt rammeverk.

Høgskolen i Hedmark

Title: Towards a European accounting regulation regime: The IASB regime and the role of the balance oriented conceptual framework

Author: Jon Lundesgaard

Number: 7

Year: 2005

Pages: 40

ISBN: 82-7671-480-3

ISSN: 1501-8555

Financed by:

Keywords: European accounting law, IASB, conceptual frameworks

Summary:

In Europe, around passing into a new millennium, there has been an important shift as to how the complex task of accounting regulation is attacked. Instead of a “harmonisation” via directives (which are not formally binding in member states), a strategy of direct regulation is pursued, i.e. a sort of regulation having the character of binding law. An implication of this is the establishment of a European accounting regulation regime for “bigger companies” (first of all with effect for companies issuing securities traded in financial markets). More specifically, this is done by making the international accounting standards of IASB (including official interpretations), binding. As a sort of foundation for the accounting standards, a balance oriented conceptual framework is established. In this note, the idea of this sort of framework is outlined. This includes some elements of the professional discussion on the issue.

INNHOOLD

1. Innledning	1
2. Forordningslinjen og om IASB-regelverket.....	2
3. Det balanseorienterte rammeverket som grunnlag for etableringen av en rettstilstand	8
4. Nærmere om regnskapsrapporteringens formål	16
5. Nærmere om kvalitative kjennetegn	19
6. Nærmere om regnskapets basiselementer	27
7. Nærmere om innregning og måling	31
8. Har det balanseorienterte rammeverket vært en suksess?	36
Litteraturhenvisninger.....	39

MOT ET EUROPEISK REGNSKAPSREGULERINGSREGIME: IASB-REGELVERKET OG DET BALANSEORIENTERTE KONSEPTUELLE RAMMEVERKET

1. Innledning

Siden 1980-tallet har det i Norge vært en betydelig aktivitet i arbeidet med rettstilstanden på regnskapsområdet. Det som har drevet fram dette arbeidet har vært de europeiske bestrebelsene i retning av etableringen av mer enhetlige regler på regnskapsområdet, og i tillegg til dette har de aktuelle tendensene i retning av et mer internasjonalt og globalisert næringsliv gitt opphav til et behov for mer enhetlige regler. EU har spilt en avgjørende rolle i sammenhengen gjennom direktiver som har hatt til hensikt å bidra til en harmonisering av regnskapsreglene i Europa. Dette er noe som har fått umiddelbare konsekvenser for Norge som følge av EØS-avtalen.

EU har inn til videre **gitt opp i hovedsak å basere seg på direktivlinjen.** Dvs. at en i EU har gitt opp på eget grunnlag, og i hovedsak, å gå videre på å styre utviklingen av rettstilstanden på regnskapsområdet ved retningslinjer for lovgivningen i det enkelte land (i form av direktiver). En har i stedet valgt å konsentrere seg om en amerikansk modell der rettstilstanden bæres og utvikles gjennom et sett med standarder, med et standardsettende organ organisert som en selvstendig stiftelse med ansvaret for standardene. IASB er tildelt rollen som det standardsettende organ i europeisk sammenheng. Det er grunn til å stille spørsmålet om hvorfor en rundt årtusenskiftet fikk det omtalte skiftet i EUs politikk på regnskapsområdet, og satsingen på IASB-regelverket. Det er flere grunner til dette (jfr. bl.a. Hulle: 2001):

- (i) Som prosess betraktet er direktivlinjen komplisert, møysommelig og langsom. En satsing på harmonisering via direktiver vil også kunne lede til **regnskapspraksis som ikke gir den nødvendige grad av samstemthet fra land til land i Europa.**
- (ii) **Et effektivt fungerende europeisk finansmarked** krever at foretak med offentlig omsatte verdipapirer utarbeider regnskapene sine etter enhetlige og samstemte prinsipper.
- (iii) **I realiteten har IASB-regelverket representert det eneste gangbare alternativet.** Dette skyldes svakhetene ved alternativet omtalt i (i), og den omstendighet at ønsket omtalt i (ii) har karakteren av en nødvendighet sett i sammenheng med integrasjonsbestrebelsene innenfor EU.

I dette bidraget vil en komme nærmere inn på bakgrunnen for at en satser på den valgte linjen, og hvordan IASB-systemet er bygd opp (avsn. 2). Innenfor IASB-regelverket spiller et eget konseptuelt rammeverk en viss rolle som en overbygning for etableringen av en rettstilstand på regnskapsområdet, og dette er noe som er omtalt i avsn. 3. I avsnittene 4 til 7 ser en nærmere på de enkelte delene av rammeverket. Bidraget avsluttes med en foreløpig vurdering av det omtalte konseptuelle rammeverket (avsnitt 8).

2. Forordningslinjen og om IASB-regelverket

Den aktuelle innsats innenfor EU med hensyn til anvendelsen av internasjonale regnskapsstandarder (IASB-regelverket) har **karakteren av en forordning**.¹ Innenfor EU har forordninger automatisk virkning som lov i det enkelte medlemsland (i motsetning til direktivene som kan gi en viss grad av valgfrihet). Det følger videre av EØS-avtalen at forordningen om internasjonale regnskapsstandarder vil måtte gjennomføres “som sådan” for Norges vedkommende.

¹ Jfr. Europaparlaments- og rådsforordning (EF) nr. 1606/2002 av 19. juli 2002 om anvendelse av internasjonale regnskapsstandarder. Forordningen i sin norske versjon er tatt inn som en del av Regnskapsloven av 1998 (på slutten av loven).

I forordningen om internasjonale regnskapsstandarder er følgende av særlig interesse:

- (i) **Regnskapsstandardene til IASB (IAS/IFRS)** med tilhørende fortolkninger (SIC/IFRIC) legges til grunn for den aktuelle innsats med hensyn til reguleringen av regnskapsområdet i Europa.
- (ii) Alle foretak/selskap **med offentlig omsatte verdipapirer (dvs. børsnoterte foretak)** er pålagt å utarbeide sine konsernregnskap i henhold til IASB-regelverket.
- (iii) Det åpnes opp for at det for **børsnoterte foretak også kan tillates eller kreves (i det enkelte land) at selskapsregnskapene utarbeides** i henhold til IASB-regelverket.
- (iv) Det åpnes videre opp for at det for **andre foretak/selskap også kan tillates eller kreves (i det enkelte land) at konsern- og/eller selskapsregnskapene** utarbeides i henhold til IASB-regelverket.

Ut fra Regnskapsloven av 1998 (dvs. loven av 98 med endringer) framgår det hvordan forordningen om internasjonale regnskapsstandarder er innarbeidet i norsk regnskapslovgivning. En merker seg for øvrig at (iii) og (iv) ovenfor åpner for at en i det enkelte land eventuelt gir klasser av foretak adgang til på et frivillig grunnlag å rapportere i henhold til IASB-regelverket. I den norske lovgivningen har en i noen grad åpnet opp for en frivillig bruk av dette regelverket, selv om hensynet til ensartet og sammenliknbar regnskapsinformasjon kan tale for noe annet. En merker seg videre at en i arbeidet som leder fram til endringene i regnskapsloven har stått overfor følgende to typer av utfordringer:

- For det første dreier dette seg om spørsmålet om hvor langt en skal gå i å tillate eller kreve at foretak utarbeider regnskapene sine i henhold til IASB-regelverket (dette er omtalt som å dreie seg om **forordningslinjen**).

- For det andre dreier dette seg om spørsmålet om en tilpassing/modernisering av Regnskapsloven av 1998. EUs forordning om IASB-regelverket skaper et åpenbart behov for dette. En evaluering av Regnskapsloven av 1998 (med mulige konsekvenser i form av lovforslag) har også stått for tur, og i tillegg har det foreligget et behov for å tilpasse norsk regnskapslovgivning til enkelte andre sider ved utviklingen i rettsstilstanden innenfor EU (denne andre delen av det aktuelle arbeidet med norsk regnskapslovgivning er omtalt som **moderniseringslinjen**).²

I avveingene omkring forordnings- og moderniseringslinjen har en åpenbart ikke stått overfor et enten eller.³ Mer konkret har de grunnleggende avveingene dreid seg om følgende:

- Spørsmålet om i **hvilket omfang** en i norsk regnskapslovgivning skal forfølge forordningslinjen. En har i denne sammenheng valgt å være relativt tilbakeholden.
- Mer konkret må en ta stilling til **hvordan** de internasjonale regnskapsstandardene (og forordningen om disse) skal tas i inn i norsk rett. Dette er løst på den måten at det i regnskapsloven er tatt inn en hjemmel for at Finansdepartementet, i forskrifts form, regulerer regnskapsføringen på et nærmere avgrenset område basert på norske versjoner (oversettelser) av de internasjonale regnskapsstandardene.
- Videre må en ta stilling **hvordan** moderniseringen av loven skal skje, mer konkret.

² Spesielt viktig i denne sammenheng er Europaparlaments- og rådsdirektiv 2001 / 65 / EF om endring av direktiv 78/660/EØF, 83/349/EØF og 86/635/EØF med hensyn til verdsettingsregler [vurderingsregler] for bankers og andre finansinstitusjoners årsregnskaper og konsoliderte regnskaper av 27. september 2001. Direktivet i sin norske versjon er tatt med som Vedlegg 4 i NOU 2003:23 Evaluering av regnskapsloven.

³ En merker seg at lovforslagene som følge av de to typene utfordringer en har stått overfor er frammet overfor Stortinget i to separate proposisjoner rettet til Odelstinget, jfr. Ot.prp. nr. 89 (2003-2004) og Ot.prp. nr. 39 (2004-2005). Den aktuelle reformrunden ble for øvrig innledet med Ot.prp. nr. 15 (2003-2004) med noen mindre endringer som følge av nødvendig EU-tilpassing som måtte tas umiddelbart.

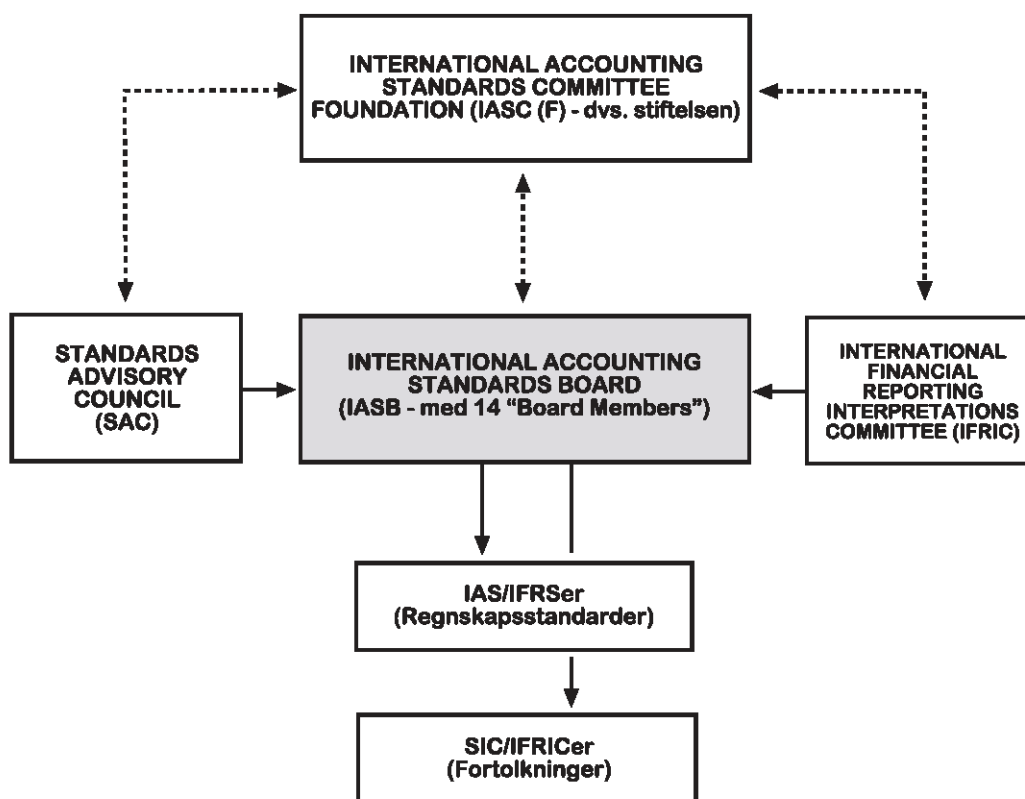
Rollen IASB-regelverket spiller i det videre innebærer at det blir økt oppmerksomhet rundt IASB-systemet, og det er åpenbart av interesse å se litt nærmere på hvordan dette systemet er organisert. Enkelte av hovedtrekkene i den valgte organisasjonsmodellen er anskueliggjort i *illustrasjon 1*. IASB-systemet kan betraktes som styrt av en uavhengig stiftelse med IASC (eventuelt IASC (F)) som stiftelsesorgan. IASB er det sentrale utførende organ innenfor systemet (markert med gråtone i illustrasjonen). Den prikkede pilen mellom IASC (F) og IASB markerer en oppnevning- og ansvarsrelasjon. For IASBs vedkommende er det to oppgaver som er av særlig betydning (markert som aktiviteter med heltrukne piler):

- **Utarbeidningen av internasjonale regnskapsstandarder.** Den offisielle betegnelsen på en slik standard er International Financial Reporting Standard (IFRS). IASB har tatt over de “gamle” regnskapsstandardene til det tidligere organet for internasjonal standardsetting (også kalt International Accounting Standards Committee (men uten (F))/IASC).⁴ Det offisielle betegnelsen hver enkelt av disse “gamle” standardene var International Accounting Standard (IAS). Dette er bakgrunnen for at standardene til IASB inn til videre omtales som IAS/IFRSer. En merker seg for øvrig at et IASB-vedtak om regnskapsstandarder er endelig i den forstand at det ikke kan overprøves av andre organer innenfor systemet.
- **Utarbeidningen av fortolkninger av internasjonale regnskapsstandarder.** Fortolkningsdokumentene til IASB omtales og nummereres på en enkel måte ved å bruke forkortelsen IFRIC til International Financial Reporting Interpretations Committee, som er det organet som står for utarbeidelsen av fortolkninger innenfor IASB-system, jfr. *illustrasjon 1*. IFRIC-organet har en selvstendig rolle, og når aktivitetspilen i illustrasjonen går via IASB er det et uttrykk for at IASB står for den praktiske siden av forvaltningen av fortolkningene (som utførende organ). De “gamle” fortolkningene som nå er tatt over av IASB gikk på tilsvarende måte under betegnelsen

⁴ Det “gamle” IASC ble etablert i 1973 med sete i London, hvor også det “nye” IASC (F), IASB og de andre organene har sitt sete. Bak etableringen i 1973 sto revisororganisasjonene i Australia, Canada, Frankrike, Tyskland, Japan, Mexico, Nederland og USA.

SICer etter det tidligere fortolkningsorganet Standing Interpretations Committee. Dette er bakgrunnen for at fortolkningene til de internasjonale regnskapsstandardene til IASB inn til videre omtales som SIC/IFRICer.

I arbeidet med regnskapsstandarder støtter IASB seg bl.a. til SAC (Standards Advisory Council), jfr. illustrasjon.

Illustrasjon 1

EU er spesielt "stor" sett i forhold til de andre aktørene som sogner til IASB-systemet. Dvs. at EU er som en "storkunde" å betrakte, og forholdet mellom partene er da også regulert på en bestemt måte. I NOU 2003:23 (Kapittel 2, p. 31 om **forholdet mellom EU-myndighetene og IASB**) er dette omtalt slik:

Utviklingen av de internasjonale standarder vil skje i regi av IASB. Kommisjonen vil ikke være direkte representert i denne sammenheng, men vil kunne komme med innspill til utviklingen av nye og til endring av eksisterende standarder. For å samordne medlemsstatenes synspunkter i disse spørsmål skal Kommisjonen ha nøye kontakt med ARC (Accounting Regulatory Committee som er opprettet for å bistå Kommisjonen). Kommisjonen vil dessuten gjennom sin deltakelse i EFRAG (European Financial Reporting Advisory Group som er en mer bredt sammensatt gruppe som skal gi råd i forbindelse med arbeidet med regnskapsstandarder) ha en proaktiv rolle i forhold til IASB.

Man må kunne anta at når en ny eller endret IFRS tas opp til behandling av Kommisjonen, vil mye av den nødvendige tilpasning til EF-retten (rettstilstanden innenfor EU omtales av grunner som er litt uoversiktige som EF-retten) og til de hensyn som Kommisjonen ser som viktige allerede være gjort. Etter IAS-forordningen skal Kommisjonen bare godkjenne nye standarder når dette er i EUs interesse. Både IASB og Kommisjonen vil med dette system ha en felles interesse i å komme frem til omforente standarder. Siden dette arbeid vil skje i IASBs regi vil påvirkning på dette stadium være av stor betydning.

IASB og FASB har nylig (høsten 2002) blitt enige om **nærmere kontakt og samarbeid. Det er et siktepunkt at det skal skje en tilnærming.** En må for øvrig kunne gå ut fra at det er FASB som inn til videre blir en sterkere part i dette samarbeidet. I NOU 2003:23 (Kapittel 2, p. 31) er samarbeidet omtalt på følgende måte:

IASB og Financial Accounting Standards Board (FASB) i USA inngikk i 2002 en avtale med sikte på konvergering av standardregimene. Innen 2005 skal det være gjennomført en første avdekking og vurdering av forskjeller mellom standardene, slik at de vil avvike så lite som mulig fra hverandre.

Under IASB-regimet er det først og framst **IAS/IFRSene og SIC/IFRICene som er bestemmende for rettstilstanden**. Men som det framgår av omtalen i NOU 2003:23 (Kapittel 2, p. 31 om standarder mv. som rettskilder) vil dette ikke alltid gi tilstrekkelig veiledning:

Hvor det ikke finnes en IAS/IFRS eller IFRIC som omhandler føringen av en regnskapspost, må den regnskapspliktige utarbeide en regnskapsstrategi som gir regnskapsbrukerne de beste opplysninger om postene. Det følger av IAS 1.22. Den regnskapspliktige skal i slike tilfeller særlig legge til grunn:

- krav og veiledninger for tilsvarende og lignende poster i andre IAS/IFRS,
- kriteriene for definisjoner, regnskapsføring og måling i IASCs (IASBs) Framework og
- uttalelser fra andre standardsettere enn IASB, så langt disse er i samsvar de overstående strekpunkter.

I de svært sjeldne tilfeller hvor man ikke finner en regnskapsføring etter de nevnte kriterier i IAS 1.22 vil det være naturlig å se på reguleringen i annen nasjonal lovgivning.

En merker seg referansen til IASBs Framework i et av strekpunktene i sitatet ovenfor. **Det konseptuelle rammeverket (Framework) er ment å skulle representere en overbygning for den typen reguleringsregime IASB-systemet står for**, og spørsmålet om ulike sider ved denne rollen, er det vi kommer til å være opptatt av i resten av dette bidraget.

3. Det balanseorienterte rammeverket som grunnlag for etableringen av en rettstilstand

Sett i et noe lengre perspektiv **representer det balanseorienterte rammeverket en nyorientering** av hvordan en angriper spørsmålet av etableringen om et mer bredt og prinsipielt grunnlag for reguleringen av regnskapsrapporteringen. Nyorienteringen fant først og framst sted i Nord-Amerika,

og den kan dateres til tiden omkring 1970. Bakgrunnen for ønsket om nyorientering er å finne i utilfredshet med det grunnlaget som følger av de mer tradisjonelle regnskapsprinsippene (der bl.a. historisk kost og sammenstillingsprinsippet spiller en sentral rolle). Som momenter i sammenhengen kan en trekke fram følgende:

- En erkjennelse av at spørsmålet om etableringen av en rettstilstand på regnskapsområdet **dreier seg om noe mer enn å stadfeste det som er observert “god praksis”** (eller god regnskapsskikk om en vil).
- De eventuelle prinsippene bak en **observert “god praksis” trenger noen mer allment gyldige begrunnelser.**
- Det er følgelig et behov for **“noe” som på en mer allment gyldig måte kan virke normativt** veiledende med hensyn til det som leder fram til en “god” rettstilstand og “gode” regnskaper.
- Dette “noe” må ta sitt **utgangspunkt i de relasjoner som regnskapsproduktet inngår i** (som forholdet mellom regnskapsprodusent og regnskapsbruker).
- En erkjennelse av at **regnskapsproduktet har karakteren av å dreie seg om informasjon og informasjonsinnhold.**
- Tilstedeværelsen av en viss **skepsis ovenfor historisk kost som målingsprinsipp**, og i denne forbindelse en **tro på at balanseorientering og måling basert på virkelige verdier representerer et gangbart alternativ.**

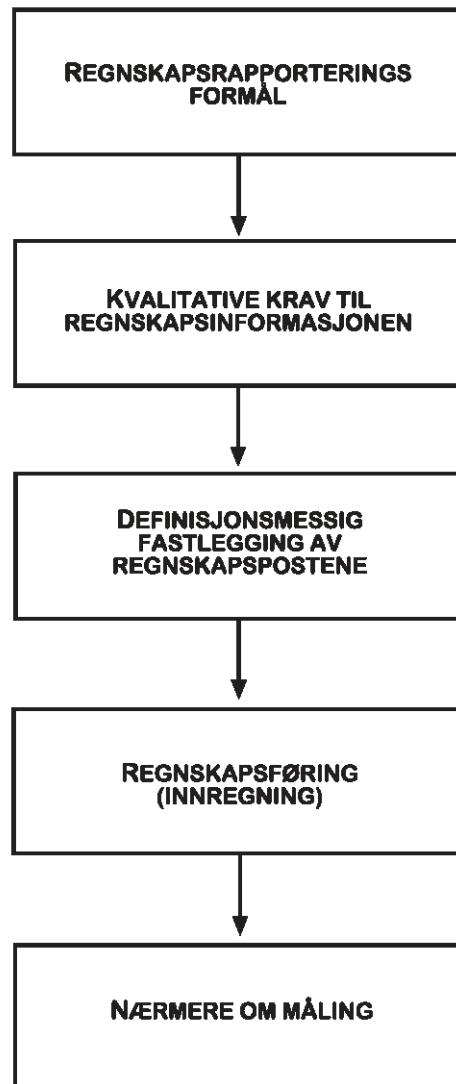
I det videre vil en konsentrere seg om å presentere og forklare det balanseorienterte konseptuelle rammeverket slik de er blitt utviklet av standardsettere. Arbeidet, mer konkret, med å utvikle et konseptuelt rammeverk med den hensikt at dette skulle danne et grunnlag for standardsetting kom i gang på første halvdel av 1970-tallet. Det var den amerikanske standardsetteren FASB (Financial Accounting Standards Board) som sto for denne nyorienteringen, og det var et meget omfattende arbeid som ble satt i gang.

Rammeverket er blitt publisert i enkeltdeler, og etter hvert som arbeidet er gått framover, i form av det som har fått det offisielle navnet Statement of Financial Accounting Concepts (SFAC). I dag foreligger det seks gjeldende SFACer som er listet i det følgende:

- SFAC # 1 (1978): Objectives of Financial Reporting by Business Enterprises.
- SFAC # 2 (1980): Qualitative Characteristics of Accounting Information.
- SFAC # 4 (1980): Objectives of Financial Reporting by Nonbusiness Organizations.
- SFAC # 5 (1984): Recognition and Measurement in Financial Statements of Business Enterprises.
- SFAC # 6 (1985): Elements of Financial Statements. Erstatte SFAC # 3, og kommer også med et tillegg til SFAC # 2.
- SFAC # 7 (2000): Using Cash Flow Information and Present Value in Accounting Measurements.

Allerede ut fra overskriften til den enkelte SFAC er det mulig å få et inntrykk av **hvordan det konseptuelle rammeverket er bygget opp**. En merker seg for øvrig at diskusjonen om regnskapets bestanddeler (“elements”, der definisjonene av brede regnskapsposter er særlig viktig), som naturlig følger etter SFAC # 2, nå kommer som SFAC # 6. Videre er SFAC # 4, om “nonbusiness organizations”, av mindre interesse i vår sammenheng, siden vi er mer opptatt av foretak (business organizations). SFAC # 7 står i en litt spesiell stilling som følge av at den gir en utdyping av SFAC # 5 i spørsmålet om måling (measurement). Allerede nå er det lett å innse at det konseptuelle rammeverket er bygd opp omkring samlinger av relevante konsepter (begreper) som formål, kvalitative krav, definisjoner, regnskapsføring (innregning) og måling. Samlingen av konsepter

kan ordnes i et hierarki, noen ganger omtalt som det konseptuelle hierarkiet, slik dette er anskueliggjort i *illustrasjon 2*.

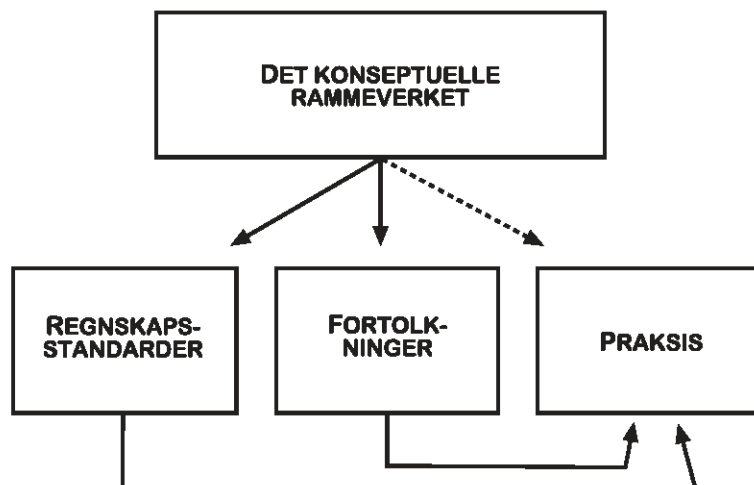

Illustrasjon 2

Arbeidet til FASB med det konseptuelle rammeverket har dannet “skole”. Rammeverket til IASB (ved forløperinstitusjonen IASC) kom i 1989. Med etableringen av et eget rammeverk, og også som følge av hvordan arbeidet med regnskapsstandarder ellers angripes innenfor IASB-systemet, representerer IASB en svært viktig oppfølger av den “amerikanske modellen”, og det balanseorienterte konseptuelle rammeverket, utenfor USA. Rammeverket til IASB er for øvrig en **komprimert versjon av det**

konseptuelle rammeverket til FASB, og kan således på en litt lettvent måte karakteriseres som “FASB light”. SFACene er for øvrig svært ordrike og kan derfor ventelig komprimeres/sammenfattes uten at en dermed behøver å miste særlig mye av substans. I enkelte land har også tanken om konseptuelle rammeverk med FASB-rammeverket som modell blitt fulgt opp, og dette gjelder Australia (1990), Canada (1990), New Zealand (1993) og Storbritannia (1999). Årstallet i parentes er året rammeverket kom i sin endelige form, og det kan vises til bl.a. Kvifte (2004) som har med en kortfattet sammenlikning hvor det felles utgangspunkt i rammeverket til FASB er understreket.

Ved flere anledning har vi vært inne på hvordan det konseptuelle rammeverket fungerer som en overbygning over mer konkrete retningslinjer og prinsipper. Poenget med det konseptuelle rammeverket er at det **på en relevant og konsistent måte skal sammenfatte det som er retningsgivende (normativt)** i forhold til rettstilstanden på regnskapsområdet. Innenfor reguleringsregimer som FASB- og IASB-regimene er rettstilstanden i første rekke bestemt av regnskapsstandardene, og fortolkningene av disse, slik dette er anskueliggjort ved de heltrukne pilene i nederst i *illustrasjon 3*. Skal det konseptuelle rammeverket ha noen mening må det ha en eller annen form for styrende rolle i forhold til regnskapsstandarder og fortolkninger slik dette er antydnet i illustrasjonen. En problemstilling av en litt annen art er spørsmålet om det konseptuelle rammeverket også har en funksjon direkte i forhold til den enkelte regnskapsprodusent (eventuelt regnskapsbruker) slik dette er antydnet ved den prikkede pilen i illustrasjonen. Som vi var inne på ovenfor i avsn. 2 er det i IAS 1.22 gjort klart at, under visse betingelser, vil det konseptuelle rammeverket kunne gi veiledning i hvordan en regnskapspost skal føres. Dette er ikke det samme som at det konseptuelle rammeverket vil kunne overstyre regnskapsstandarder og fortolkninger, som er de primære rettskildene. Det er således grunn til å understreke at **det konseptuelle rammeverket ikke har noen rettslig overstyrende funksjon**, og at rammeverket i rettslig sammenheng først og framst er ment å være til støtte og veiledning for standardsetteren.

Illustrasjon 3

Som et bidrag til en ytterligere understrekning og klargjøring av det konseptuelle rammeverkets rettslige rolle tar en med et mindre utdrag av diskusjonen i NOU 2003:23 (hentet fra kapittel 2, p. 31):

IASCs (IASBs) Framework er regnskapsstandardenes rammeverk. Standardene skal fortolkes ut fra dette rammeverk, selv om rammeverket ikke selv er en del av regnskapsstandardene. Det er eksempler på at en standard er fastsatt til tross for at rammeverket kunne tilsi en annen løsning. I tilfelle motstrid mellom standard og rammeverk går imidlertid standarden alltid foran. IASCs (IASBs) Framework vil ikke være omfattet av Kommisjonens forordninger etter IAS-forordningen og [er] således ikke bindende slik som de godkjente standarder. Men gjennom IAS 1.22 og IAS 8 vil likevel Framework i dag få betydning for den nærmere forståelse av standardene.

I diskusjonen ovenfor har en hatt et rettslig perspektiv for øyet, og det er rammeverkets rolle i forhold til det å skape rett på regnskapsområdet som har vært i fokus. Slik sett kan det sies at det konseptuelle rammeverket representerer en reguleringsstrategi, eller reguleringsfilosofi om en vil. I en slik sammenheng er det i tillegg naturlig å oppfatte det slik at **det konseptuelle rammeverket også har en opplysende, pedagogisk funksjon.**

Over to tiår eller mer har det konseptuelle rammeverket etablert en stilling innenfor regnskapsjussen (legal accounting). Dette har selvfølgelig satt sine spor i faglitteraturen, og **diskusjonen har til tider vært nokså intens. Synspunktene har gått både for og imot balanseorientering og ideen om konseptuelle rammeverk.** Som et eksempel på en mer tilbakeholden holdning til en slik plattform, kan det vises til utredningen bak Regnskapsloven av 1998 (jfr. NOU 1995: 30 i kapittel 2 Grunnleggende regnskapsprinsipper). I et underavsnitt (2.1.2) om konseptuelle rammeverk, etter å ha redegjort for at det er bred oppslutning om at det er regnskapets formål å dekke regnskapsbrukerens behov for informasjon om foretaket, er det gitt følgende omtale (p. 25):

Enkelte betraktninger av den typen som er beskrevet ovenfor, kan selvfølgelig være nyttige å gjøre med utgangspunkt i et eksplisitt formulert konseptuelt rammeverk. En vil sannsynligvis kunne trekke enkelte konklusjoner både med hensyn til grunnleggende prinsipper og utforming av lovregler og standarder. Så langt har imidlertid ikke slike konseptuelle rammeverk bidratt til å løse kontroversielle regnskaps-spørsmål. Konseptuelle rammeverk har vanligvis hierarkisk struktur, hvor de kvalitative kravene utledes av brukernes informasjonsbehov, og de grunnleggende prinsippene utledes av de kvalitative kravene. Prinsipper og metoder i lovgivning og standarder forutsettes i sin tur å bygge på de grunnleggende prinsippene. **Utvalget er ikke kjent med at det har lyktes å få standard-settingen inn i et slikt spor.** Paradoksalt nok utgis det stadig standarder som er i strid med de konseptuelle rammeverkene. Dette skjer til tross for at det amerikanske regnskapsstandardstyret, FASB, har arbeidet med å utvikle sitt konseptuelle rammeverk i de siste 20 årene.

Dette er tatt med som en nyttig understrekning av at kritiske synspunkter også har gjort seg gjeldende (framhevingen med fet skrift er tilføyet av forfatteren). Som en nok forstår kom balanseorientering, og ideen om konseptuelle rammeverk, ikke til å spille noen framtreddende rolle i arbeidet med Regnskapsloven av 1998.

Det er allerede antydnet at det amerikanske rammeverket (SFACene) representerer et nokså omfattende tekstlig materiale. **Rammeverket til IASB, referert til som IASB (1989), er vesentlig mer begrenset i om-fang.**⁵ Med noen mindre avvik er det imidlertid bygd opp på den samme måten. I oversikten i det videre, som omfatter overskrifter og under-overskrifter i IASB (1989), er det mulig på en enkel måte å skaffe seg et første inntrykk av innholdet (med “&” før den siste underoverskriften under den enkelte (hoved)overskrift):

- **INTRODUCTION: Purpose and Status, Scope & Users and Their Information Needs**
- **THE OBJECTIVE OF FINANCIAL STATEMENTS: Financial Position, Performance and Changes in Financial Position & Notes and Supplementary Schedules**
- **UNDERLYING ASSUMPTIONS: Accrual Basis & Going Concern**
- **QUALITATIVE CHARACTERISTICS OF FINANCIAL STATEMENTS: Understandability, Relevance, Materiality, Reliability, Faithful Representation, Substance Over Form, Neutrality, Prudence, Completeness & Comparability**
- **CONSTRAINTS ON RELEVANT AND RELIABLE INFORMATION: Timeliness, Balance between Benefit and Cost, Balance between Qualitative Characteristics & True and Fair View/Fair Presentation**
- **THE ELEMENTS OF FINANCIAL STATEMENTS: Financial Position, Assets, Liabilities, Equity, Performance, Income Expenses & Capital Maintenance Adjustment**
- **RECOGNITION OF THE ELEMENTS OF FINANCIAL STATEMENTS: The Probability of Future Economic Benefit, Reliability of**

⁵ Dette rammeverket er ikke en del av det omfattende oversettelsesarbeidet av de internasjonale regnskapsstandardene mv. til norsk.

Measurement, Recognition of Assets, Recognition of Liabilities, Recognition og Income & Recognition of Expenses

- MEASUREMENT OF THE ELEMENTS OF FINANCIAL STATEMENTS
- CONCEPTS OF CAPITAL AND CAPITAL MAINTENANCE: Concepts of Capital & Concepts of Capital Maintenance and the Determination of Profit

Som en ser følger ikke hovedoverskriftene helt det en finner igjen i tittelen til SFACene. Den videre gjennomgangen av det konseptuelle rammeverket dekker de relevante SFACene og IASB (1989), og en følger en disposisjon som er i overensstemmelse med det konseptuelle hierarkiet, jfr. *illustrasjon 2* (innregning og måling er slått sammen i et avsnitt).

4. Nærmere om regnskapsrapporteringens formål

SFAC # 1 gir en ordrik oversikt over regnskapsrapporteringens formål som omfatter 56 paragrafer, og mange av disse er på omlag en halv tekstsider eller mer. Mye av omtalen har oppmerksomheten rettet mot regnskapets rolle i en velutviklet og godt fungerende markedsøkonomi. Mer konkret dreier dette seg om **brukerne, hvem de er og deres beslutninger**. Det er to hovedtyper formål som er relevante i denne sammenheng. IASB (1989) er vesentlig mer kortfattet enn det amerikanske forbildet, og omtalen av det som angår regnskapets formål og hvem brukerne er, omfatter paragrafene 9 til 21. Dette rammeverksdokumentet omfatter et forord (preface), og selve rammeverket har en innledning (som starter med paragraf 1) der det blir redegjort for hensikten med rammeverket. Mer konkret blir det også gitt en omtale av hva det er en tar sikte på å bidra til reguleringen av (“financial statements” i en bred betydning av ordet). I det omtalte forordet til IASB (1989) finner en bl.a. en oversikt over det som er omtalt som eksempler på

typer av beslutninger der regnskapsinformasjon er viktig, og oversikten er tatt med i det følgende:

- (a) decide when to buy, hold or sell an equity investment;
- (b) assess the stewardship or accountability of management;
- (c) assess the ability of the enterprise to pay and provide other benefits to its employees;
- (d) assess the security for amounts lent to the enterprise;
- (e) determine taxation policies;
- (f) determine distributable profits and dividends;
- (g) prepare and use national income statistics; or
- (h) regulate the activities of enterprises.

Som en ser er myndighetenes behov i forbindelse med regulering mv. til- lagt en god del vekt (jfr. punktene (e) til (h)). I IASB (1989) har en spesielt nevnt (a) investorene (eiere og typisk mer langsiktige lånegivere), (b) ansatte, (c) lånegivere som egen gruppe, (d) leverandører og andre som gir kortsiktig kreditt, (e) kundene, (f) myndighetene og (g) offentligheten i sin alminnelighet. Brukerne kan typiske ha ulike behov, og spørsmålet om en balansering i forhold til brukerinteresser blir dermed en aktualitet. En merker seg at dette også reiser spørsmålet om spesialisert informasjon for spesielle behov. Svaret på dette spørsmålet er at regnskapsinformasjon er et offentlig gode (til alle), og både i SFAC # 1 og IASB (1989) har en gått ut fra at dersom investorenes behov er tilgodesett på en tilfredsstillende måte, så vil dette også i hovedsak være tilfellet for andre brukere. I ramme- verket til IASB finner følgende formulering (paragraf 10):

10. While all of the information needs of these users cannot be met by financial statements, there are needs which are common to all users. As investors are providers of risk capital to the enterprise, the provision of financial statements that meet their needs will also meet most of the needs of other users that financial statements can satisfy.

Et beslektet, men litt annet spørsmål er om det er sagt noe om **balansen i forhold til de to typene formål**, som har spilt en viktig rolle i den regnskapsfaglige diskusjon. Dvs. formål knyttet til framoverrettete beslutninger (typisk vedrørende foretakets evne til framtidig inntjening/ressursallokeringsformål), og formål knyttet til bakoverrettete beslutninger (typisk vedrørende ansvar i forhold til om foretaket (eller deler av foretaket) har levd opp til det en med rimelighet kan forvente). IASB (1989) er begge formål omtalt nokså kort uten at det er mulig å se at det ene er tillagt mer vekt enn det andre. I SFAC # 1 er oppfølgings- og kontrollformål (accounting for stewardship) gitt en kortere omtale mot slutten. Selv om viktigheten av formålene ikke er gradert på en mer direkte måte, er det vanskelig å fri seg fra det inntrykk at en har vært spesielt opptatt av det som har med evnen til framtidig inntjening å gjøre (dvs. evnen til å generere en framtidig positiv kontantstrøm).⁶ Elling (1996) har følgende merknad i denne forbindelse:

FASB er blevet kritiseret for, at begrebsrammens målsætning i for høj grad fokuserer på fremtidige pengestrømme med henblik på investeringsbeslutninger. Forvaltningskontrol og fordelingsbeslutninger nævnes dog også af FASB, men disse bagudrettede opgaver anses for at være sekundære i forhold til den fremadrettede prognoseopgave.

I rammeverkene er det for øvrig en forutsetning at det er **bare ett regnskap som skal utarbeides**, og at det skal dekke begge formål. Utarbeidningen av regnskap er i sin alminnelighet basert på noen bakenforliggende forutsetninger som er nevnt i rammeverket. I IASB (1989) er de nevnt under en egen (hoved)overskrift etter formålene, jfr. paragrafene 22 og 23.

⁶ Det er først rundt 1980, og framover, at det blir mer utbredt å være opptatt av prinsipalagent typen problemstillinger, som jo typisk leder til oppfølgings- og kontrollutfordringer. Tatt i betraktning av at SFAC # 1 er skrevet på 1970-tallet er dette muligens en forklaring.

Dette gjelder for det første den omstendighet at en benytter seg av en eller annen nærmere bestemt variant av **regnskapsprinsippet** (accrual accounting/principle), og ikke et kontantprinsipp. For det andre legges **fortsatt drift** til grunn så lenge betingelsene for dette er til stede.

5. Nærmere om kvalitative kjennetegn

SFAC # 2 om kvalitative kjennetegn og krav er enda mer omfattende enn den første SFACen og omfatter 144 paragrafer. Det tilsvarende stoffet dekkes i IASB (1989) ved paragrafene 24 til 46 (med (hoved)overskriftene Qualitative Characteristics of Financial Statements og Constraints on Relevant and Reliable Information). Det vil kunne lette arbeidet med denne delen av rammeverket å ha med seg noen bærende tanker i utgangspunktet. I § 1 SFAC # 2 finner vi noen slike synspunkter som muligens kan være til hjelp (framhevingen med fet skrift er tilføyet av forfatteren):

[.....] It [SFAC # 2] should be seen as a bridge between [SFAC # 1] and other Statements to be issued covering the elements of financial statements and their recognition, measurement, and display [dvs. SFAC # 6 og SFAC # 5]. The Statement on objectives was concerned with the **purposes** of financial reporting. Later Statements will be concerned with questions about **how** those purposes are to be attained; and the standards that the Board has issued and will issue from time to time are also intended to attain those purposes. The Board believes that, **in between the “why” of objectives and the “how”** of other Statements and standards, it is helpful to share with its constituents its thinking about the characteristics that the information called for in its standards should have. It is those characteristics that distinguish more useful accounting information from less useful information.

Regnskap dreier seg om måling av de økonomiske følgene av transaksjoner og hendelser ellers, og regnskapsrapporteringen dreier seg om å formidle resultatene av slik måling til regnskapsbrukerne. Dersom all slik måling kunne skje på en fullstendig, objektiv og udiskuterbar måte (fristelser i retning av skjev representasjon eksisterer ikke) i en verden der mål-

ingen ikke er forbundet med kostnad, og all regnskapsinformasjon ble umiddelbart forstått av brukerne (med fravær prosesseringskostnader), ville situasjonen fortone seg nokså enkel. Dette er en verden kjennetegnet ved kostnadsfri symmetrisk informasjon, og den finnes ikke. Diskusjonen av regnskap som informasjonsprodukt må nødvendigvis skje i en virkelig verden, og i en slik verden har regnskapet en informasjonsrolle som er nokså sammensatt. I den aktuelle delen av rammeverket har en valgt å angripe utfordringen på en bestemt måte, og det kan i denne sammenheng være nyttig å skille mellom selve informasjonskanalen, eller informasjonsbæreren, og dens egenskaper på den ene side (som regnskapet og egenskaper knyttet til dette), og informasjonsinnholdet av det som formidles. Det er jo det siste som mer grunnleggende sett er regnskapets funksjon. En merker seg at i SFAC # 2 og IASB (1989) er vekt lagt egenskaper knyttet til informasjonskanalen som har en antatt positiv virkning på informasjonsinnholdet.

I SFAC # 2 er det understreket at en går inn på en **type utfordringer som i stor grad er av skjønnsmessig karakter**, der det ikke bare er nyttesiden, men også kostnadssiden, som det kan være svært vanskelig eller umulig å tallfeste og verdsette. Med dette som utgangspunkt må en forstå FASB i den retning at en går inn på problemstillingen i **troen på den praktiske nytten av de begreper og den systematikk som presenteres**.

Verken i selve regnskapsloven av 1998, eller i forarbeidene finner en en tilsvarende systematikk som den i SFAC # 2, eller i de tilsvarende delene i IASB (1989). Dette **betyr ikke at regnskapsloven av 1998 omfatter anbefalinger av tilsvarende skjønnsmessig/kvalitativ karakter** som er tatt opp i SFAC # 2 (eller andre anbefalinger som gir rom for slike vurderinger). Vi skal se nærmere på noen elementer i norsk regnskapslovgivning:

- Paragrafen (den nye § 3-2a) om **rettvisende bilde** har en klar skjønnsmessig/kvalitativ karakter.
- Paragraf § 4-2 om **regnskapsestimater** gir retningslinjer for utøvelsen av skjønn som er av kvalitativ karakter.

- I spørsmålet om anvendelsen av **kongruensprinsippet og mer spesifikt ved prinsippanvendelse** (§§ 4-3 og 4-4) vil skjønn av kvalitativ karakter kunne være en del av problemstillingen. Dette er spørsmål som også faller inn under sekundære og samvirkende kvaliteter (om sammenliknbarhet) i det skjemaet som er et utgangspunkt i SFAC # 2.
- Ved den rollen som **GRS** (god regnskapskikk/§ 4-6) er tildelt blir det i tillegg gitt rom for anvisninger som er kvalitative.

Det er imidlertid en **observasjon at en i regnskapsloven av 1998** i sin alminnelighet har vært noe mer tilbakeholden med å komme med programatiske og bredt anlagte appeller i forhold til utøvelsen av skjønn som er av kvalitativ natur.

I diskusjonen av regnskapsinformasjon kan vi på en mer generell måte skille mellom mottaker (regnskapsbrukeren), avsender (regnskapsprodusenten), informasjonskanalen/bæreren (regnskapsrapporten), og det informative signalet (hva sier regnskapet). I denne sammenheng merker en seg følgende:

- (i) Som mottaker legger en bruker regnskapsinformasjonen, sammen med annen relevant informasjon, til grunn for beslutningstaking. Skal informasjon være nyttig i en slik sammenheng må regnskapsbrukeren ha en tilstrekkelig grad av innsikt/kompetanse. Dette reiser **spørsmålet om hvor mye innsikt/kompetanse det er rimelig å forutsette hos regnskapsbruker**. Det er ikke lett å være presis i sammenhengen, og i rammeverket er det forutsatt at brukeren er fortrolig med forretningsvirksomhet og næringsliv, og også er villig til å gjøre en innsats i arbeidet med å sette seg inn i regnskapsrapporten. Manglende innsikt/kompetanse hos regnskapsbruker skal ikke kunne benyttes som begrunnelse for å unnlate å rapportere om ting som er mer sammensatte, eller vanskelige å forstå.
- (ii) På den annen side må regnskapsprodusenten (avsender) også **bidra til at regnskapsrapporten er forståelig**, helt uavhengig av hva dens innformasjonsinnhold ellers måtte være. Forståelighet er selvfølgelig noe en standardsetter også vil måtte ha for øyet. Legg merke

til at mens (i) dreier seg om egenskaper knyttet til bruker, så er forståelighet et kjennetegn knyttet til regnskapet som sådan, men det har med bruken og brukeren å gjøre. Forståelighet er derfor omtalt om en brukerspesifikk kvalitet, eller et brukerspesifikt kvalitetskrav.

- (iii) Når mottaker har den nødvendige grad av innsikt/kompetanse, og det som er mottatt også er forståelig, sitter vi igjen med spørsmålet om nytten i beslutningssammenheng, og dette er det som er det helt sentrale spørsmålet. For å være nyttig i beslutningssammenheng er det nødvendig at informasjonen “treffer” riktig (den må være relevant), og at det er mulig ha den nødvendige grad av tillit til informasjonen når beslutninger skal fattes (informasjonen må være pålitelig).

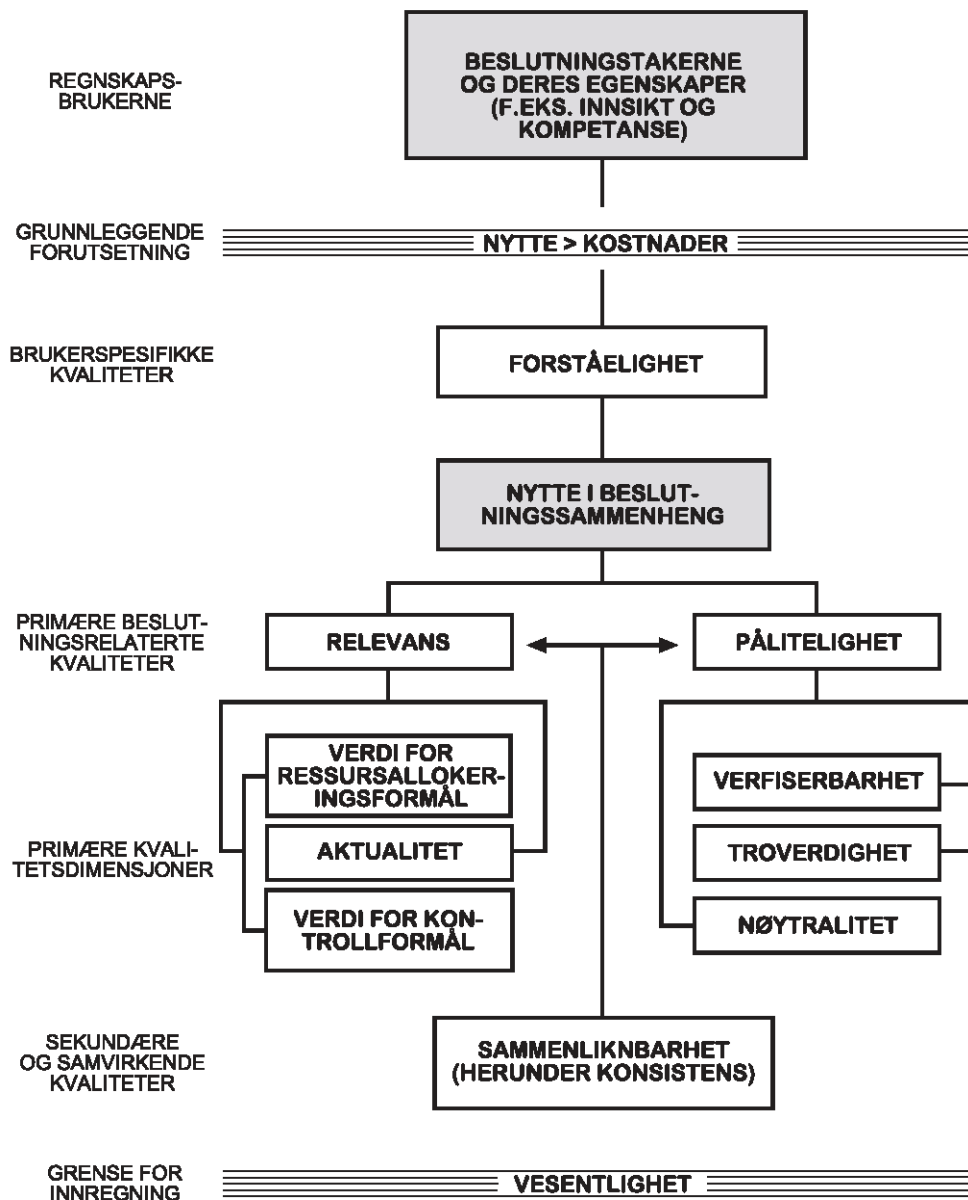
I SFAC # 2 (jfr. p. 15) tar **omtalen av regnskapsinformasjon sitt utgangspunkt i en illustrasjon** som er tatt med i en oversettelse til norsk (av forfatteren), jfr. *illustrasjon 4*.⁷ Så langt har vi vært opptatt av den delen av illustrasjonen som omfattes av “boksene” i gråtone, uten å ha gått inn på den grunnleggende forutsetningen om nytte > kostnader.⁸ Den horisontale “oppstrekningen” i illustrasjonen markerer en avgrensning av hvor langt det har mening å gå i utarbeidingen av et regnskap, og det har ingen mening å gå så langt at kostnadene overstiger nytten (dette er derfor markert som en grunnleggende forutsetning). Det er selvfølgelig ikke mulig komme særlig langt i å kvantifisere den omtalte nytte-kostnadsvurderingen, men dette er ikke til hinder for at slik vurdering allikevel, og prinsipielt sett, leder til en viktig og grunnleggende forutsetning som det er nødvendig å ha i tankene. Vi er nå kommet så langt at vi er klare for å se nærmere på det som er av en mer

⁷ Hos Kvitte (2004) p. 39 vil en finne en litt annen norsk versjon.

⁸ Det er grunn til å merke seg at dette ikke bare dreier om nytte knyttet til regnskapsbrukere, og kostnader knyttet til regnskapsprodusent. I IASB (1989) paragraf 44 heter det bl.a.: “[.....] the costs do not necessarily fall on those users who enjoy the benefits. Benefits may also be enjoyed by users other than those for whom the information is prepared; for example the provision of further information to lenders may reduce the borrowing costs of an enterprise. [.....]” Det er en observasjon at det kan være vanskelig å få regnskapsprodusenten til foreta en vurdering som omfatter nytte- og kostnadselementer knyttet til alle de involverte aktørene. Dette innebærer at standardsetteren får et særlig ansvar i denne sammenheng.

direkte betydning for de beslutninger som skal fattes med utgangspunkt i bl.a. regnskapets informasjonsinnhold.

HIERARKI AV KVALITATIVE REGNSKAPSKJENNETEGN

Illustrasjon 4

Relevans som et primært beslutningsrelevant krav: Det er åpenbart at informasjon, for å være relevant, må ha et potensiale i forhold til det å bety noe for beslutninger som fattes. Dvs. at et utfall kunne ha blitt et annet dersom en gitt informasjon ikke var tilgjengelig. Det eksisterer typiske noen “vinduer” for når grunnlaget for beslutninger må være tilstede, det hjelper ikke å være tilstede “når toget er gått”. Dvs. at for å være relevant må informasjon komme i rett tid. Dette er uttrykt i **kravet om aktualitet**, og slik informasjon blir relevant ved å ha verdi for de to typene beslutninger som vi ved flere anledninger har vært inne på (i illustrasjonen kort referert til som **ressursformål**/beslutninger og **kontrollformål**/beslutninger).

Pålitelighet som et primært beslutningsrelevant krav: Informasjon er lite vert dersom den ikke er til å stole på, og dette dreier om noe mer en graden av presisjon (forstått som i hvilken grad informasjon er beheftet med usikkerhet). **Nøytralitet** er åpenbart viktig for at informasjon kan være til å stole på. Den enkleste måten å nærme seg en presisering er gå inn på hva en med rimelighet kan forstå med ikke-nøytralitet, og her vil en støtte seg til en formulering hentet fra IASB (1989) paragraf 36.

[.....] Financial statements are not neutral if, by the selection or presentation of information, they influence the making of a decision or judgement in order to achieve a predetermined result or outcome.

For å sikre nøytralitet må et regnskap kunne etterprøves og granskes, dvs. at det må tilfredsstillende noen krav til **verifiserbarhet**. Gjennom bl.a. ordningen med ekstern revisjon er dette noe det er lange tradisjoner for. Det som er kjennetegnet ved nøytralitet og verifiserbarhet vil langt på vei også være troverdig. Når **troverdighet** (representational faithfulness/faithful representation) er tatt med som en egen dimensjon skyldes det at informasjon kan være nøytral og verifiserbar, men allikevel ikke måle det den gir seg ut for å måle. I samfunnsfagsammenheng er dette det som kalles validitet, og Kvifte (2004) bruker denne betegnelsen. Siden en i regnskapsammenheng ofte er opptatt av mindre tekniske, og mer skjønnsmessig pregede problemstillinger kan det være hensiktsmessig å unngå et begrep som kan gi feilaktige assosiasjoner, og derfor benytte seg av en mer direkte oversettelse fra engelsk.

Spørsmålet om **verdien av tilstedeværelsen av grader av relevans og pålitelighet** har vært diskutert (jfr. bl.a. Kvifte 2003/4). En første observasjon går ut på at økt relevans eller økt pålitelighet må være svakt foretrukket (når en ser bort fra kostnadene kan dette neppe være til skade). En neste observasjon går ut på at det kan være fruktbart å benytte seg av standard økonomisk tekning når en skal nærme seg spørsmålet om hvordan de to kjennetegnene i samvirke generer nytte i beslutningssammenheng. For et slikt samvirke (i nytten) kan kjennetegnene være (i) uavhengige, (ii) komplementære, eller (iii) konkurrerende. (i) Ved uavhengighet har vi en situasjon tilsvarende den rolle et ytre ved bil (som lakk-kvaliteter), og motoren, spiller i vurderingen av kjøretøyet. Det er mindre åpenbart at noe slikt i sin alminnelighet er tilfellet for relevans og pålitelighet. (ii) Tvert om virker det mer sannsynlig at økt relevans vil bidra til en økt positiv vurdering av en gitt grad av pålitelighet, og omvendt. Dvs. at kjennetegnene er komplementære (i nytten). (iii) Det motsatte, at de konkurrerende (i nytten), virker mindre sannsynlig.

Regnskapsinformasjon brukes i sammenlikninger på to måter. Dette dreier seg om sammenlikninger mellom foretak på samme tidspunkt (sammenlikninger basert på tverrsnittsopplysninger/data), og sammenlikninger over tid (sammenlikninger basert på tidsserieopplysninger/data). Begge er viktige og bidrar til at en får etablert referansepunkter for en vurdering, og det er dermed nødvendig at kvalitetskravene gjelder på tvers av foretak og over tid. **Sammenliknbarhet** tar sitt utgangspunkt i den rolle relevans og pålitelighet er tildelt som primære beslutningsrelaterte kvalitetskjennetegn, kommer i tillegg, og er derfor omtalt som en egen sekundær kvalitet.

Regnskapets informasjonsverdi blir ikke økt om det belemres med uvesentlige detaljer. Det må derfor finnes en terskel i så måte som representerer en nedre grense for det som det er interessant å ha med i et regnskap. Dette synspunktet finner sitt uttrykk i et krav om **vesentlighet** (materiality) til det som er med.

Selv om en i IASB (1989) ikke tar et utgangspunkt som i vår illustrasjon 8.4 (hentet fra SFAC # 2) er det stort sett de samme begrepene som om-

tales. Men det er i IASB (1989) i tillegg tatt med tre krav. (i) For det første gjelder dette **fullstendighet** (completeness) som går ut på et krav om ikke å rapportere om enkeltdeler av virksomheten på en måte som er villedende. (ii) For det andre gjelder det et krav om **substans foran form** (substance over form) som innebærer at økonomiske realiteter av betydning skal gjøres synlige i rapporteringen selv om en mer formelt sett ut fra en regnskapsrettslig vurdering kunne unnlate dette. (iii) For det tredje er det tatt et mer generelt og beslektet krav om **rettvisende bilde (true and fair view/fair presentation)**.

Som det framgår av Kvifte (2003/4) finnes det en litteratur der de kvalitative kravene er gjenstand for diskusjon, herunder også kritisk diskusjon, og en vil i denne sammenheng nøye seg med å vise til denne litteraturen. Som en avslutning er det tatt med noen synspunkter som er hentet fra **Christensen og Demski (2003)**. Deres merknader til SFAC # 2 har sitt utgangspunkt i en omfattende gjennomgang av **regnskapets informasjonsinnhold**, og merknadene er sammenfattet på følgende måte.

We have insisted [.....] on explicit identification of the setting, on something far more specific than qualitative characteristics. This is the foundation of an information content, and there is no way to reconcile this insistence on finer details with the qualitative characteristics approach [som i SFAC # 2].

Christensen og Demski er av den oppfatning at SFAC # 2 (og tilsvarende deler i andre balanseorienterte rammeverk) overser det helt konkrete budskapet som er båret av hvert enkelt regnskap, og dette er et budskap knyttet til den spesifikke situasjon som det skal rapporteres om. I rammeverket er en for opptatt av kvaliteten på informasjon “som sådan” eller “i seg selv”, som etter deres mening er av underordnet interesse. Den aktuelle interesse for **regulering av typen rettvisende bilde/substans foran form** kan oppfattes som å støtte Christensen og Demski.

6. Nærmere om regnskapets basiselementer

Et regnskap vil kunne omfatte svært mange elementer, og poenget i SFAC # 6 er ikke å være særlig uttømmende på dette punktet. Poenget er å gå inn på det som er grunnleggende, og som er førende for andre deler av regnskapet som er mindre grunnleggende. Dvs. det vi i denne framstillingen kaller basiselementer (“elements” i SFACen), og som representerer brede klasser av regnskapsposter. Selve SFACen omfatter 152 paragrafer, og har med i tillegg et nokså omfattende utdypende appendiks. En merker seg for øvrig at paragrafene 90 til 133 (dvs. 44 paragrafer og nesten 1/3 av SFACen) er viet virksomhet av typen “not-for-profit organizations” som vi ser bort fra. Det tilsvarende stoffet som det vi er opptatt av dekkes i IASB (1989) ved paragrafene 47 til 81.

Det er riktig å oppfatte SFAC # 1 og SFAC # 2 som mer allment regnskapsfagorientert, og at de ikke inneholder noe som er spesifikt resultat- eller balanseorientert. Med SFAC # 6 er dette ikke lenger tilfellet. **I denne SFACen får vi en klar balanseorientering ved at en i definisjonen av basiselementer tar sitt utgangspunkt i balanseposter.** I det konseptuelle rammeverket har en valgt å gå fram på den måten at det gjøres et klart skille mellom definisjoner på den ene side, og innregning og måling (inklusive spørsmålet om “display” (oppstillinger og oppstillingsplaner) på den annen side. Strategien går ut på at en ved å være opptatt av definisjoner “i og for seg” skal fange opp det som er fundamentalt. I paragraf 22 kommer dette til uttrykk på denne måten:

All matters of recognition, measurement, and display have purposely been separated from the definitions of the elements of financial statements in the Board’s conceptual framework project. The definitions in this Statement are concerned with the essential characteristics of elements of financial statements. [.....]

Tanken er at definisjonene skal fungere som en første betingelse for innregning, dvs. at tilfredsstillelsen av denne betingelsen er nødvendig, men ikke tilstrekkelig. Dette betyr videre at poster som tilfredsstillter definisjonen ikke blir innregnet dersom betingelsene for innregning og måling

ikke er tilstede. Definisjonen av basiselementer skjer skritt for skritt, der en begynner med det som oppfattes som det mest fundamentale, på følgende måte:

- **Skritt 1:** Utgangspunktet er den definisjonsmessige fastleggingen av eiendeler og gjeld.
- **Skritt 2:** Med dette som gitt blir egenkapitalen bestemt.
- **Skritt 3:** Av dette igjen følger en balanseorientert resultatdefinisjon.
- **Skritt 4:** Deretter følger de basiselementene som har sammenheng med ordinær drift, og som bidrar til resultatene.
- **Skritt 5:** Ved dette siste skrittet åpnes det for å ta med mindre ordinære basiselementer som bidrag til genereringen av resultater.

IASB (1989) følger stort sett den samme framgangsmåten. Definisjonene atskiller i noen grad fra de i SFACen, uten at dette på noe punkt syntes å være av avgjørende betydning. Som en ser er det i basiselementene et fokus på brede kategorier, og eiendeler og gjeld er definert på den følgende måten:

Skritt 1:

Assets are probable future economic benefits obtained or controlled by a particular entity as a result of past transactions or events [§ 25 SFAC # 6].

Liabilities are probable future sacrifices of economic benefits arising from present obligations of a particular entity to transfer assets or provide services to other entities in the future as a result of past transactions or events [§ 35 SFAC # 6].

Eiendeler er følgelig mulige og framtidige (som strengt tatt allerede ligger i ordet “mulige”) økonomiske fordeler som tilflyter, eller som kontrolleres

av foretaket. Legg merke til at eiendelene er definert ved de mulighetene de genererer, og at dette (det som genereres) ikke er noe som manifesterer seg helt plutselig, men at det er et resultat av en forhistorie av transaksjoner og hendelser ellers.

Gjeld er tilsvarende definert som en mulig og framtidig oppgivelse av økonomiske fordeler i henhold til foretakets nåværende (dvs. på balanse-dagen) forpliktelse i forhold til å overføre eiendeler, eller yte tjenester, til andre i framtida. Foretakets nåværende forpliktelser er et resultat av en forhistorie av transaksjoner og hendelser ellers. Gjeld har typisk karakteren av å være en rettslig forankret forpliktelse.

Egenkapitalen (eller nettoformuen til foretaket) følger ganske enkelt som eiendeler minus gjeld. Dette er imidlertid ikke til hinder for at en i balansen har med en spesifisering av hvordan egenkapitalen er satt sammen av enkeltposter. Videre er det grunn til å merke seg at det i dagens verden med komplekse finansielle instrumenter ikke alltid er like klart hvor grensen mellom egenkapital og gjeld befinner seg.

Skritt 2:

Equity or net assets is the residual in the assets of an entity that remains after deducing its liabilities [§ 49 SFAC # 6].

Egenkapitaldefinisjonen danner utgangspunktet for resultatdefinisjonen, som jo ikke representerer noen stor overraskelse innenfor rammen av et dobbelt bokføringssystem, og utgangspunktet i et balanseorientert rammeverk. Mer grunn er det imidlertid til å merke seg at det som defineres er et **samlet resultat**, dvs. resultatet som følge av drift, finansieringen av foretaket og andre mindre ordinære transaksjoner og hendelser ellers (herunder mer eller mindre tilfeldige hendelser). Dette fokus på samlet resultat er også noe som er en følge av hvordan egenkapitalen er definert med utgangspunkt i eiendeler og gjeld. En merker seg for øvrig at i IASB (1989) er det vi på norsk kaller resultat eller resultater (inntekter minus kostnader) omtalt som “profit”.

Skritt 3:

Comprehensive income is the change in equity of a business enterprise during a period from transactions and other events and circumstances from nonowner sources. It includes all changes in equity during a period except those resulting from investments by owners and distributions to owners [§ 70 SFAC # 6].

I sin alminnelighet kan det regnskapsmessige resultat tolkes som en “resultatindikator”, dvs. som et måleinstrument for hvor godt eller dårlig foretaket har gjort det. Men innenfor et dobbelt bokføringssystem ført i henhold til kongruensprinsippet (tatt med i norsk lovgivning ved regnskapslovens § 4-3) vil resultatet også si noe om utviklingen i egenkapitalen (sett bort fra eierinnskudd og eieruttak), og dermed noe om utviklingen i nettoformuen i foretaket. **Opprettholdelse av nettoformue er et poeng**, og dermed av interesse. I et regnskap basert på virkelige verdier vil samlet resultat i prinsippet måle opprettholdelsen av nettoformuen i foretaket. Et regnskap basert på historisk kost vil gjøre dette bare tilsynelatende, og det som måles er et rent tallmessig og nominelt uttrykk for opprettholdelse.

Som vi allerede har vært inne på er samlet resultat generert av resultatposter (eller resultatelementer) som er mer nært, eller mindre nært, knyttet til det som er foretakets formål. Det kan følgelig oppstå et behov for gjøre dette synlig. I SFAC # 6 kommer dette uttrykk ved at resultatelementene er gruppert i to brede klasser, dvs. mer ordinære elementer som **inntekter og kostnader** (revenue og expenses i SFAC # 6), og mindre ordinære resultatelementer som er gitt egne navn (**gevinster og tap**/gains og losses). I IASB (1989) har en ikke vært opptatt av et tilsvarende skille. Litt forvirrende er det for øvrig at inntekter er omtalt som “income”, og ikke som “revenue” hos det amerikanske FASB.

Skritt 4:

Revenues are inflows or other enhancements of assets of an entity or settlements of its liabilities (or a combination of both) from delivering or producing goods, rendering services, or other activities that constitute the entity's ongoing major or central operations [§ 78 SFAC # 6].

Expenses are outflows or other using up of assets or incurrences of liabilities (or a combination of both) from delivering or producing goods, rendering services, or other activities that constitute the entity's ongoing major or central operations [§ 80 SFAC # 6].

Skritt 5:

Gains are increases in equity (net assets) from peripheral or incidental transactions of an entity and from all other transactions or other events and circumstances affecting the entity except that result from revenues or investments by owners [§ 82 SFAC # 6].

Losses are decreases in equity (net assets) from peripheral or incidental transactions of an entity and from all other transactions or other events and circumstances affecting the entity except that result from revenues or investments by owners [§ 83 SFAC # 6].

7. Nærmere om innregning og måling

Innregning og måling er behandlet under ett i SFAC # 5 som omfatter 91 paragrafer. Paragrafene 5 til 57 er i særlig grad fokusert på oppstillinger og oppstillingsplaner som vi er mindre opptatt av her, selv om det åpenbart er slik at en ved innregningen forholder seg til "råmaterialet" for oppstillingene. En minner igjen om at det noe mer offisielle norske uttrykket for "recognition" er regnskapsføring, selv om en bruker regnskapsføring og innregning i noen grad om hverandre. Innregning gir for øvrig på en fin og

konkret måte uttrykk for det regnskapsføringen går ut på (er også det offisielle danske uttrykket for “recognition”). I IASB (1989) er innregning og måling behandlet i paragrafene 82 til 101.

Før vi går videre det er nødvendig å presisere og avgrense hva det er som menes med innregning:

- (i) Innregning dreier seg om **at en i regnskapet regner inn, eller føyer til, tallmessige størrelser** (beløp knyttet til transaksjoner og hendelser ellers) til de beløpene som allerede befinner seg i regnskapet.
- (ii) Innregning er basert på opplysninger av ord- og tallkarakter. **Opplysninger av ordkarakter er nødvendige** for å kunne plassere den tallmessige siden av innregningen på den riktige måten.
- (iii) Vårt fokus på innregning betyr ikke at **andre opplysninger som ikke blir innregnet** er uviktige. Dette dreier seg om opplysninger i fotnoter og opplysninger ellers i årsrapporten. Det å ta med slike opplysninger blir ikke oppfattet som å inngå i det som menes med innregning.

En merker seg at innregning er skarpt avgrenset i forhold til det som er det sentrale, dvs. det som har betydning og påvirker tallene i regnskapsoppstillingene. For å gi denne forståelsen mer tyngde har en hentet følgende fra paragrafene 6, 7 og 9 (pp. 2-4) i SFAC # 5 (framhevingen med fet skrift er tilføyet av forfatteren):

6. Recognition is the process of formally recording or incorporating an item into the financial statements [dvs. i årsregnskapsdeler som balanse- og resultatoppstillingene mv.] of an entity as an asset, liability, revenue, expense or the like. Recognition includes depiction [beskrivelse] of an item in both words and numbers, with the amounts included in the totals of the financial statements. For an asset or liability, recognition involves recording not only acquisition or incurrence

of the item but also later changes in it, including changes that result in removal from the financial statements.

7. Although financial statements have essentially the same objectives as financial reporting [som båret ved finansregnskapet begrenset til oppstillingene], some useful information is better provided by financial statements and some is better provided, or can only be provided, by notes to financial statements or by supplementary information or other means of financial reporting[.]

.....

9. Since recognition means depiction of an item in both words and numbers, with the amount included in the totals of the financial statements, disclosure by other means is **not** recognition. [.....]

Vi har tidligere vært inne på at definisjonene av basiselementer er ment å spille rollen som nødvendige betingelser for innregningen. Disse definisjonsbetingelser inngår i det som til sammen danner **fire “fundamentale” betingelser (kriterier/criteria) for innregning**. Det viktigste som kommer i tillegg er betingelsen om relevante målekjennetegn (measurement basis (IASB)/measurement attributes (FASB)). I tillegg er det stilt krav til kvalitative kjennetegn, jfr. omtalen i avsnitt 5 (om relevans og pålitelighet). Vi vil nå se på de konkrete formuleringene slik vi finner dem i paragraf 63 (pp. 21-22) i SFAC # 5. En merker seg for øvrig at det i innledningen er vist til de nytte-kostnads- og vesentlighetsforutsetningene som er omtalt i SFAC # 2.

63. An item and information about it should meet four fundamental recognition criteria to be recognized and should be recognized when the criteria are met, subject to a cost-benefit constraint and a materiality threshold. Those criteria are:

Definitions – The item meets the definition of an element of financial statements.

Measurability – It has a relevant attribute measurable with sufficient reliability.

Relevance – The information about it is capable of making a difference in user decisions.

Reliability – The information is representationally faithful, verifiable and neutral.

[.....]

De relevante delene av IASB (1989) dreier seg i realiteten om det samme. Kravene om relevans og pålitelighet kjent bl.a. fra SFAC # 2 er noe mindre håndfaste. Det **må derfor være kravene til målekjennetegn som blir særlig avgjørende for hva slags regnskap det er vi kommer til å stå ovenfor.** Rammeverkene til både IASB og FASB er svært lite styrende i denne sammenheng, og nøyer seg med en konstatering av hva dagens praksis går ut på. Dette skjer ved at en innledningsvis registrerer at vidt forskjellige målekjennetegn faktisk er i bruk, for deretter å nevne målekjennetegnene i tur og orden. Paragraf 100 hentet fra IASB (1989) gir i denne sammenheng en mulighet til å danne seg et inntrykk (framhevingen med fet skrift er gjort av forfatteren).

100. A number of **different measurement bases are employed to different degrees and in varying combinations** in financial statements. They include the following:

- (a) Historical cost. Assets are recorded at the amount of cash or cash equivalents paid or the fair value [virkelige verdi] of the consideration given to acquire them at the time of their acquisition. Liabilities are recorded at the amount of proceeds received in exchange for [... beløpet knyttet til det å ha mottatt i bytte med ...] the obligation, or in some circum-

stances (for example, income taxes), at the amounts of cash or cash equivalents expected to be paid to satisfy the liability in the normal course of business.

- (b) Current cost. Assets are carried at the amount of cash or cash equivalents that would have to be paid if the same or an equivalent asset was acquired currently. Liabilities are carried at the undiscounted amount of cash or cash equivalents that would be required to settle the obligation currently.
- (c) Realisable (settlement) value. Assets are carried at the amount of cash or cash equivalents that could currently be obtained by selling the asset in an orderly disposal. Liabilities are carried at their settlement values; that is, the undiscounted amounts of cash or cash equivalents expected to be paid to satisfy the liabilities in the normal course of business.
- (d) Present value. Assets are carried at the present discounted value of the future net cash inflows that the item is expected to generate in the normal course of business. Liabilities are carried at the present discounted value of the future net cash outflows that are expected to be required to settle the liabilities in the normal course of business.

For ytterligere å understreke den manglende viljen i de balanseorienterte rammeverkene i retning av å foreta et valg med hensyn til målekjennetegn (eller i det minste å foreta en prioritering) er det tatt med et utdrag hentet fra SFAC # 5 (paragraf 66).⁹

Items currently reported in financial statements are measured by different attributes, depending on the nature of the item and the relevance

⁹ En merker seg forøvrig at et av styremedlemmene til FASB (John W. March) dissenterer (og tar avstand) fra anbefalingene i SFAC # 5, jfr. 32-33. Det syn March gir uttrykk for går ut på at en bør konsentrere seg om et enkelt målekjennetegn, og gå videre derfra. Det framgår videre at han står for et mer resultatorientert syn på hvordan utfordringene bør møtes. March (som døde i 1993) er forøvrig bror av den meget betydelige, og i Norge velkjente, samfunnsforskeren og organisasjonsteoretikeren James (Jim) G. March.

and reliability of the attribute measured. The Board expects the use of different attributes to continue.

Med retningslinjene for målekjennetegn er det klart at balanseorienteringen er svekket dersom en med dette tenker på et reguleringsregime preget av mer enhetlige regler for verdsetting og vurdering, som basert på virkelige verdier. Men det som er avgjørende i siste omgang er selvfølgelig de konkrete retningslinjene i regnskapsstandardene. **Graden av adgang til, eller pålegg om å benytte seg av mer tradisjonelle former for verdsetting som historisk kost blir bestemmende for i hvilken grad en har “gått i ring”.** Dvs. endt opp med noe som ikke er særlig forskjellig fra mer tradisjonelle former for regnskap. Videre er det en observasjon at med utgangspunkt i en balanseorientert modell, som inviterer til bruken av virkelige verdier, er det typisk nok en modifisert versjon av denne modellen det er gitt retningslinjer for.

8. Har det balanseorienterte rammeverket vært en suksess?

For å nærme seg spørsmålet om det balanseorienterte (og normative) konseptuelle rammeverket kan sies å ha vært en suksess, eller ikke, trenger vi forestillinger om formålet. **Christensen og Demski (2003) har en svært innsiktsfull og gjennomtenkt omtale** på dette punkt, og hentet fra p. 429 er følgende tatt med:

[.....] Their [som bl.a. IASB og FASB] respective conceptual frameworks are not unassailable [uangripelige] or complete policy guides. Rather, they provide attempts to signal, in broad brush terms, intertemporal coordination on the regulatory institution's part as it deals with the ever-present, ever-changing governance issues that arise. They provide a rhetorical guide to the policy business of the respective institution and a vehicle for “close-in” policy debate. All the same time, being less than definitive, they allow the regulatory institution slack in pursuing the evolution of their promulgations

[offentliggjøringer]. In this sense, the frameworks provide a constitution, a commitment to proceed in some particular, albeit vague fashion. They are rhetorical to a degree but also essential if society is to maintain relatively stable expectations about how they will manage regulatory issues in the future.

Om vi følger vi Christensen og Demski har rammeverket nærmest en politisk funksjon, og det blir dermed også på sin plass å anlegge en mer romslig, mindre prinsipielt regnskapsfaglig, holdning i vurderingen. I tillegg er det en observasjon at det vil måtte være en helt håpløs oppgave å ta sikte på å etablere et rammeverk som, en gang for alle, løser og gir svar på alle de krevende reguleringsutfordringene en står overfor på regnskapsområdet. Suksessen ligger derfor i noen grad i den omstendighet at rammeverket er blitt beholdt (som av FASB), og kopiert av andre (som av bl.a. IASC / IASB).

Et ytterligere tegn på at **rammeverket er kommet for å bli** er den omstendighet at det framgår av opplysninger offentliggjort av FASB og av IASB om at institusjonene hver for seg har til hensikt å arbeide videre med rammeverkene. Kvifte (2004) har knyttet følgende kommentar til dette forhold:

At både IASB og FASB har satt revisjon av de balanseorienterte definisjonene på agendaen og for tiden prioriterer utviklingen av nye retningslinjer for måling, og at FASB vurderer å løfte rammeverket til toppen av kildehierarkiet, tilsier at standardsetterne selv betrakter standardsetting som noe mer enn en politisk prosess og rammeverkene som noe mer enn tankeskjemaer.

Bullen og Crook (2005) kommer med en nyttig oversikt over det pågående arbeidet i FASB og i IASB. Dette innbefatter en omtale av den interessante omstendighet at det foreligger gode muligheter for at en skal kunne komme

fram til et felles rammeverk.¹⁰ Det ser forøvrig ut til at den balanseorienterte linjen blir ført videre i dette arbeidet.

Som vi var inne på gir rammeverket liten eller ingen veiledning på det sentrale punktet som vedrører verdsetting og vurdering. Dette representerer en åpenbar utfordring i det videre. I tillegg er det ting som tyder på at **de balanseorienterte definisjonene ikke fungerer så godt som en kunne ønske**. Dette ble allerede for en del år tilbake påpekt av Anthony (1987). I en senere studie foretatt av Kvifte (2003) er Anthonys problemstilling fulgt opp med en undersøkelse av regnskapsstandardene til IASB, og også fortolkningene er med i undersøkelsen.¹¹ I korthet går problemstillingen ut på å undersøke i hvilken grad de balanseorienterte definisjonene virkelig er blitt brukt og tillagt betydning i standarder og fortolkninger. Det er klart at en undersøkelse som dette reiser en del metodeproblemer, og at konklusjonene derfor vil måtte trekkes med noen grad av forsiktighet. Alt i alt må det imidlertid kunne sies at Anthonys påpekninger er bekreftet, og hos Kvifte (2003:187) er dette formulert på denne måten:

[.....] The analysis has not provided sufficient evidence to conclude that the A[Asset]-L[Liability] definitions [dvs. de balanseorienterte definisjonene] represent effective modifiers in recognition. [.....]

En skal selvfølgelig være litt tilbakeholden med å komme med en klart uttrykt samlet vurdering av et så stort og sammensatt prosjekt som det balanseorienterte konseptuelle rammeverket. Det er imidlertid vanskelig å fri seg fra at inntrykket er noe blandet.

¹⁰ Forfatterne er begge “Senior Project Manager” i henholdsvis FASB (Bullen) og IASB (Crook). Bidraget gir en interessant oversikt over de betydelige utfordringene en står overfor i sammenhengen.

¹¹ Kvifte (2003) er allerede vist til, men dette er gjort uten at arbeidet er benyttet på en mer aktiv måte. Arbeidet er svært omfattende og Kviftes doktorarbeid ved Norges Handelshøyskole. Arbeidet er nyttig i flere sammenhenger, og i dette avsnittet trekkes det aktivt veksler på Kviftes analyse av den rolle de balanseorienterte definisjonene spiller i regnskapsstandardene og fortolkningene til IASB.

LITTERATURHENVISNINGER

- Anthony, R.N. (1987): We Don't Have the Accounting Concepts We Need. *CPA Journal*, Vol. 57, pp. 36-45.
- Bullen, H.G. og K. Crook (2005): *A New Conceptual Framework Project. Financial Accounting Standards Board (FASB) og International Accounting Standards Board (IASB)*. Dokument datert mai 2005 tilgjengelig på IASBs hjemmeside.
- Christensen, J.A. og J.S. Demski (2003): *Accounting Theory: An Information Content Perspective*. McGraw-Hill.
- Elling, J.O. (1996): *Årsregnskapsteori i analytisk perspektiv*. FSRs Forlag.
- Hulle, K. van (2001): The EU Directives and IAS. S.S. Kvifte og L.I. Pettersen (red.): *Mot et nytt regnskapsregime i Norge: International Accounting Standards*. Oslo Børs.
- IASB (1989): *Framework for the Preparation and Presentation of Financial Statements*. IASC/Lodon (forløperorganet til IASB).
- Kvifte, S.S. (2003): *The Usefulness of the Asset-Liability View: An Analysis of Conceptual Frameworks and the Implementation for Norwegian Accounting Regulation*. PhD (dr. oecon.) Dissertation in Accounting. Norges Handelshøyskole.
- Kvifte, S.S. (2004): *Konseptuelle rammeverk for regnskap*. DnR forlaget.
- Lov om årsregnskap m.v. (regnskapsloven) – Lov 1998-07-17 nr. 56.*
- NOU 1995:30. *Ny regnskapslov*.
- NOU 2003:23. *Evaluering av regnskapsloven*.

Ot.prp. nr. 15 (2003-2004): *Om lov om endringer i lov 17. juli 1998 nr. 56 om årsregnskap m.v. (regnskapsloven).*

Ot.prp. nr. 89 (2003-2004): *Om lov om endringer i lov 17. juli 1998 nr. 56 om årsregnskap m.v. (regnskapsloven) og enkelte andre lover (gjennomføring av EØS-regler om anvendelse av internasjonale regnskapsstandarder m.m.).*

Ot.prp. nr. 39 (2004-2005): *Om lov om endringer i lov 17. juli 1998 nr. 56 om årsregnskap m.v. (regnskapsloven) og enkelte andre lover (evaluering av regnskapsloven).*

SFAC (1978): Objectives of Financial Reporting by Business Enterprises. *Statement of Financial Accounting No. 1* (November 1978), FASB.

SFAC (1980a): Qualitative Characteristics of Accounting Information. *Statement of Financial Accounting No. 2* (May 1980), FASB.

SFAC (1980b): Objectives of Financial Reporting by Nonbusiness Organizations. *Statement of Financial Accounting No. 4* (December 1980), FASB.

SFAC (1984): Recognition and Measurement in Financial Statement of Business Enterprises. *Statement of Financial Accounting No. 5* (December 1984), FASB.

SFAC (1985): Elements of Financial Statements (erstatte bl.a. SFAC # 3). *Statement of Financial Accounting No. 6* (December 1985), FASB.

SFAC (2000): Using Cash Flow Information and Present Value in Accounting Measurements. *Statement of Financial Accounting No. 7* (February 2000), FASB.